

ACC. N:R M. 15188: 1-8.

Landskap: Skåne Upptecknare: Nils Ekstrand, Malmö
Härad: Torna Berättare: " " "
Socken: Everlöf Berättarens yrke: f. d. polisman
Uppteckningsår: 1960 Född år 1882 i Everlöf

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bad. s. 1-8.

N. No. 159

BAD.

Inomhus varmbad i egentlig mening förekom ej alls där i trakten under här ifrågavarande tidsperiod, enär man helt saknade resurser till detta. Ingen där i trakten hade någon som helst anordning i hemmet för badning i full bemärkelse. Ej heller fanns något offentligt badhus i trakten, där man mot avgift kunde få sig ett varmbad. Jag ser mig ej i stånd till att kunna ^{lämna}/~~någon~~ detaljerad beskrivning om hur folk i allmänhet gick tillväga för att hålla sig rena på kroppen, men troligen värmdes man väl upp en gryta vatten och hällde i en större balja, i vilken man sedan ställde sig och tvättade sig över hela kroppen på samma tillvägagångssätt, som tillämpades vid den dagliga tvagningen av ansikte och händer, vilket dock alltid företogs i kallt vatten. Detta sätt att i möjligaste mån hålla sig ren, brukade vi tillämpa i mitt föräldrahem cirka en gång i månaden vintertid. Vattnet uppvärmdes till lämplig temperatur. Gradernas antal, kan jag ej lämna uppgift om, då vi ej voro berikade med någon termometer. Till tvättningen använde vi tvål och en tvättlapp av grovt tyg eller också en mjuk borste. Till torkningtefteråt begagnade vi oss av en vanlig linnehandduk. Min moder brukade hjälpa oss barn med tvättningen för att det skulle bliva ordentligt gjort, innan vi blevo så pass försigkomna att vi kunde klara den detaljen själva. Vi badade alla samtidigt en och en med ombyte av vatten. Far och mor ville ju vara för sig själva vid dylika tillfällen,

varför jag ej kan uttala mig om deras tillvägagångssätt ifråga om tvagningen. Någon måltid i samband med badet eller tvagningen förekom ej.

De hygieniska förhållandena på den tiden voro ej så högt uppdrivna och stodo ej i vad det sanitära beträffar tillnärmelsevis till att kunna jämföras med den nutida standarden på detta område, vare sig ifråga om renlighet i allmänhet eller andra omständigheter i det dagliga livet, med avseende på vidtagandet av sanitära åtgärder till främjandet av det allmänna hälsotillståndet. Jag tror mig därför, utan att därvid göra mig skyldig till överdrift, våga påstå, att säkerligen flertalet av den tidens människor ej i hela sitt liv som vuxna varit i tillfälle till att få sig ett ordentligt varmbad i egentlig bemärkelse, på grund av att resurserna därtill helt saknats.

De utav gårdsägarna som då och då åkte till Lund, dels för avyttrande av sina produkter och dels för inköp av nödvändiga varor av skilda slag kunde väl i samband härmed, om de så önskade, passa på tillfället att besöka något badhus, för att få sig ett bad, för den händelse något badhus med tillträde för allmänheten, där fanns att tillgå på den tiden, vilket jag ej vet, ej heller känner jag till i vilken utsträckning de i så fall begagnade sig därav, eller om de överhuvudtaget togo detta tillfälle i akt. Jag hörde emelletid aldrig någonting omtalas angående den saken.

Bastu fanns ej, jag har ej heller hört omtalas, att sådan skulle ha funnits vid något tidigare tillfälle.

KALLBAD.

Resurserna för kallbad i öppet vatten, var där i trakten ganska minimala, eftersom badplatser voro så gott som obefintliga. Där fanns visserligen ett par mindre bäckar, i vilka barnen kunde bada utan risk för att drunkna, då vattenståndet här ej översteg en halv meters djup, även äldre personer kunde ju här tvätta sig, om de så önskade. Dessutom fanns Klingvallsån med djupare vatten att bada i, men eftersom böndernas ängar gränsade intill denna, inskränkte sig möjligheterna för bad här, till tiden efter det höskörden bärgats eller ängarna slagits. Vederbörande ägare till ängarna tillät nämligen ej, att någon dessförinnan färdades över ängen och trampade ner gräset. Det hade även sina risker att bada här åtminstone för barnen, som man ej vågade låta bada i ån utan övervakning, på grund av det här varierande vattenståndet som på de grundare ställena rörde sig om ungefär en meters djup, men som plötsligt övergick till betydligt djupare i de s.k. hölarna, där bottnen stupade ganska brant ner. Det kunde ju därför finnas en viss risk även för äldre personer att bada här, om de voro obekanta med dessa förhållanden. Ortbefolkningen kände dock i allmänhet väl till detta. Tog man vattenytan till betraktande, var det ej svårt för folk som kände till de där rådande vattenförhållandena, att se var hölarna fanns, det syntes ganska tydligt på ytanan

Man kunde här ej se åbottnen och vattnet syntes på dessa ställen mörkare. Dessutom visade det sig som om strömmen avtog och övergick i små virvlar med cirkulerande rörelser. Om någon skulle råka komma ner i en sådan höl, var utsikterna till att utan hjälp själv kunna taga sig upp, med livet i behåll, synnerligen små, då vattnet där hade en sugande verkan, så att man formligen drogs ned i djupet, om man skulle råka falla däri.

Åbottnen på de grundare ställena bestod av sand och sten.

Någon bestämd tid för badandet kunde man ej räkna med. Detta fick man företaga sig då tillfälle därtill gavs utan att försumma arbetet, antingen på kvällen efter arbetets slut för dagen eller på söndagarna. Det var också huvudsakligast barn och ungdom som badade kallbad, att äldre personer badade kallbad förekom endast i ringa omfattning.

Att man färdats längre sträcker eller gjort regelrätta utflykter till avlägsna badplatser, vet jag ej, att det förekom. Jag höre aldrig de aldrig omtalas, att någon företagit en sådan utflykt. Det var ju ej heller någon enkel sak, att företaga sig någonting dylikt med den tidens kommunikationer, de flesta hade ju ej andra färdmedel att lita sig till än "Apostlanästarna".

Vad folk tyckte om kallbaden eller deras ömdöme därom ur hälsosynpunkt, kan jag ej yttra mig om. Jag hörde aldrig någon uttala

sig om detta. De som badade gjorde detta huvudsakligast för tvätta och svalka sig efter en svettig och varm ofta med smutsigt arbete avslutad arbetsdag, utan att närmare reflektera över om det var nyttigt eller skadligt ur hälsosynpunkt.

Något egentligt bruk ifråga om badandet, kan man ej tala om, det förekom ej heller några särskilda badplatser för de olika könen. Man badade där man fann någon lämplig plats härför ibland i sällskap med någon kamrat annars ensam, beroende på omständigheterna. Man badade alltid naken, badträkten hade ej hunnit komma till allmänt bruk på den tiden det här gäller, åtminstone inte där på orten. När dessa började komma till användning i trakten, vet jag ej. I vissa fall tog man med sig tvål till badet, om man kände sig i behov av, att i samband med detta, tvätta sig ordentligt ren, men i flesta fall badade man utan något som helst rengöringsmedel.

Anledningen till att badfrekvensen ej var särskilt livlig hade nog i viss mån sin orsak i den flacka terrängen vilken kunde överblickas på långt håll och i avsaknad av fria från insyn skyddande platser för avklädningsen, vilket gjorde att många av ren blygsel ej vågade bada i ån med risk av bliva bekikade av eventuellt nyfikna. I största allmänhet visade folk hänsyn och aktade sig för att avsiktligt störa badande damer, men de kunde givisvis ej känna sig helt säkra på, att ej någon mindre nogräknad individ kunde finnas som fann nöje i att få se en dam i evadträkten.

Hur kallbadandet där i trakten förändrats eller utvecklats under årtiondenas lopp, kan jag ej uttala mig om, då jag ej haft min vistelse därstädes sedan cekelskiftet.

KALLBADHUS.

Vad som här efterfrågas i stycket 1 och 2, kan jag ej svara på, enär jag har mig ingenting bekant därvidlag.

Några egentliga badorter som besöktes av folket i trakten, hörde jag ej omtalas med undantag för Ramlösa och Ronneby, men dessa får väl mera betraktas som hälsobrunnar och anlätades huvudsakligast av sjuka människor med reumatiska åkommer. Jag känner ej till mera än ett fall, då någon därifrån församlingen av sagda skäl besökte Ramlösa för lindring av den svåra värk, vilken vederbörande behäftats med. Det var en lantbrukareänka i Kumlatofta n:r 1, Margareta Andersson. Hur länge hon vistades där eller vid vilken årstid, kan jag ej komma ihåg. Någon nämnvärd förändring till det bättre kunde emellertid ej skönjas. Hon levde visserligen många år efteråt, men sjukdomen förvärrades år från år, så att hon till sist var totalt sönderbruten i alla leder och fullständigt oförmögen till att kunna röra sig, enligt vad jag själv såg vid ett besök hos henne kort tid före hennes död i slutet på tjugotalet.

SIMKUNNIGHET.

Det fanns ingen där i trakten som kunde simma, vad jag vet om.

6

Detta hade väl i viss mån sin orsak i bristen på badplatser med möjligheter till att kunna lära sig simma, även om intresse härtill ej helt saknades. Någon simlärare eller annan form av undervisning i simkonsten hade man ej att lita sig till, ej heller förekom det, att man försökte lära sig simma med användandet av någon slags hjälpmedel, såsom dynor eller dylikt. Personligen kom jag ej i tillfälle till att lära mig simma förrän jag blivit militär, men det var ju något sent att börja för att man skulle kunna prestera någon större färdighet i simkonsten. Vid regementet fingo vi noviser på området börja med torrsimning i gymnastiksalen, vilket tillgick så, att vi fingo lägga oss ner med bröstet vilande på en pall och inöva de arm- och benrörelser som ägde tillämpning vid vattensimning.

BADANLÄGGNINGAR.

Badhus fanns ej vare sig där på orten eller i angränsande trakter, Jag hörde aldrig omtalas, att det före min tid skulle ha förekommit, att någon därifrån trakten tillfälligt eller mera regelbundet skulle ha besökt något varmbadhus. Jag vet ej heller någonting, om att det dylikt inträffat under min vistelse i orten. Hur det förhåller sig härmed på 1900-talet, kan jag ej uttala mig om. Jag har i ärendet vänt mig till min brorson, kamrer Per Carlenfelt, som har sina svärföräldrar boende i Everlöv, vilka han ofta besöker, med förfrågan huruvida han kände till, om något varmbadhus blivit uppfört i för-

samlingen eller trakten däromkring på senare tider och fått till svar att så ej varit förhållandet, men att en inrättning för kallbad anordnats år 1956 i den till Sövdeborgs/^{gods/}hörande Sövdesjön, och upplåtits till bad för allmänheten.

MEDECINSKA BAD OCH HÄLSOBAD.

Utöver vad jag ovan nämnt om Ronneby och Ramlösa, har jag ej något att tillägga, då jag saknar all vidare kännedom härom.

BADRUM.

När man började bygga privata badrum i villor och fastigheter i städerna, känner jag ej till. När jag år 1906 började min anställning här i Malmö hade man badrum i de större villorna och även i de större våningarna i hyreshusen. Efter hand som nya fastigheter blivit uppförda i förening med utvecklingen i övrigt har det också blivit allt vanligare med badrum även i de mindre lägenheterna. En del ägare av äldre fastigheter har också, för såvida utrymme därtill funnits, låtit inmontera badrum med badkar och dusch i dessa. Rinnande vatten i lägenheterna har funnits i hele den egentliga staden så länge jag haft min vistelse hästades. I de lägenheter som ej haft tillgång till varmt och kallt vatten hade en varmvattenbehållare inmonterats över badkaret för uppvärmning av badvattnet med gaslåga. Duscharnas konstruktion, saknar jag kännedom om till att kunna beskriva. Vilka fastigheter eller personer som först skaffade sig badrum, känner jag ej till.

Malmö i april 1960.

Andersson